

Ковалевська Т. І.,

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця

АЛІТЕРАЦІЯ ТА АСОНАНС В СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ АНГЛОМОВНОМУ ТЕКСТІ

Стаття присвячена засобам інструментовки стилістики сучасного художнього англomовного тексту: алітерації та асонансу; їх функціям та структурним особливостям. Функціональні та структурні вияви алітерації та асонансу дають підстави говорити про їх високий образний потенціал та емотивне навантаження в художньому тексті.

Ключові слова: алітерація, асонанс, фонетичні засоби стилістики, звукова організація висловлення, образність.

Статья посвящена средствам инструментовки современного художественного англоязычного текста: аллитерации и ассонансу; их функциям и структурным особенностям. Функциональные и структурные проявления аллитерации и ассонанса дают основания говорить об их высоком образном потенциале, а также эмотивной нагрузке в художественном тексте.

Ключевые слова: аллитерация, ассонанс, фонетические средства стилистики, звуковая организация высказывания, образность.

The article deals with the means of modern fiction English text sound-instrumenting: alliteration and assonance; their functions and structural peculiarities. Alliteration and assonance functional and structural manifestations give reasons to speak about their high image-creating potential as well as their emotive charge in the fiction text.

Key words: alliteration, assonance, phonetic stylistic means, utterance sound organization, imagery.

Художній текст є мовленнєвим конструктом, а отже, становить певну звукову послідовність, з котрої вибудується послідовність слів, фраз, речень і, врешті решт, увесь текст повідомлення.

Аби бути дійсно естетично дієвим, звуковий бік висловлення повинен виділятися та звертати на себе увагу.

Варто зазначити, що сприйняття звукової «оболонки» мовлення є до певної міри автоматизованим, оскільки слухач/читач сприймає лише смисл висловлення, не відокремлюючи при цьому окремо звукової «оболонки» та смислового ядра. Проте у певних випадках головну роль у сприйнятті відіграє саме звукова сторона слова або висловлення.

До таких випадків належать прийоми «фонетичного висунення» елементів з текстового потоку, роблячи одні елементи акцентованими на тлі решти. Алітерація та асонанс представляють потужний корпус фонетичних засобів стилістики сучасного англomовного художнього тексту та постійно знаходяться у полі зору вітчизняних та зарубіжних дослідників (І. В. Арнольд, І. Р. Гальперін, В. А. Кухаренко, О. М. Мороховський).

Хоча велика кількість дослідників трактують алітерацію та асонанс як такі, що притаманні та прослідковуються у віршованих творах, і не розглядають або майже не розглядають їх у прозових художніх текстах (І. В. Арнольд, В. А. Кухаренко), на нашу думку, поява вищезгаданих явищ у прозових художніх текстах становить особливий інтерес для дослідження. Алітерація та асонанс виявляються надзвичайно ефективними у висуненні елементів прозового тексту, оскільки їх використання є свідомим стилістичним вибором автора.

Мета статті – узагальнити теоретичні засади тлумачення алітерації та асонансу у сучасному художньому англomовному тексті, уточнити їхні функції та особливості.

Завдання статті полягають у визначенні понять алітерації та асонансу як фонетичних засобів стилістики, описі їх особливостей та характеристикі їх функцій.

Об'єктом статті є алітерація та асонанс у сучасному художньому англomовному тексті.

Предметом статті є узагальнені структурні та функціональні вияви алітерації та асонансу у сучасному художньому англomовному тексті.

До визначення поняття «алітерація» існує декілька підходів. По-перше, одні дослідники визначають алітерацію як повтор приголосних звуків на початку слова або у безпосередній близькості [І. Р. Гальперін,], в той час як з точки зору інших лінгвістів алітерацією є повтор як приголосних так і голосних звуків на початку близько розташованих наголошених складів [І. В. Арнольд].

За визначенням І. Р. Гальперіна алітерація – фонетичний стилістичний прийом, метою якого є надання висловленню мелодійності. Сутність цього прийому полягає у повторі подібних звуків, власне приголосних звуків, які знаходяться у безпосередній близькості, особливо на початку сусідніх слів [2, с. 126]. На думку дослідника алітерацію загалом слід розглядати як музичний супровід ідей автора, що занурює їх у певну атмосферу, яку кожен читач інтерпретує на свій лад [2, с. 127]. Алітерація підвищує естетичний ефект висловлення особливо за умов існування хоча б найменшого внутрішнього зв'язку зі смислом висловлення. Між тим І. Р. Гальперін відзначає, у випадку, коли вибір слів цілковито ґрунтується на принципі алітерації, страждає не лише точність висловлення, але й його смисл [2, с. 127]. Варто зауважити, що І. Р. Гальперін не виділяє асонанс як окремий стилістичний прийом.

Схожу точку зору демонструє І. В. Арнольд, за якою алітерація в широкому сенсі є повтором приголосних або голосних звуків на початку близько розташованих наголошених складів [1, с. 232]. До алітерації І. В. Арнольд відносить також повтор початкових літер.

І. В. Арнольд виокремлює асонанс як самостійний стилістичний прийом, пропонуючи розглядати його як вокалічну алітерацію. Під асонансом розуміється повтор наголошених голосних всередині фрази, хоча й підкреслюється переважна притаманність асонансу віршованим літературним формам [1, с. 234].

До інструментовки І. В. Арнольд відносить і явище паронимії – близькість звучання контекстуально пов'язаних слів, що створює додатковий семантичний зв'язок між ними. Інакше кажучи, подібність звукового складу слів створює враження подібності або пов'язаності їх значень [1, с. 231].

В. А. Кухаренко говорить про асонанс та алітерацію відповідно як про повтор приголосних в ініціальній позиції в словах та повтор голосних у наголошених словах, проте розглядає їх майже виключно в контексті поетичних творів [4, с. 6-7].

О. М. Мороховський висловлює тезу про те, що алітерація та асонанс є основними фонетичними засобами стилістики і в прозі і в поезії. Під алітерацією він розуміє навмисне багаторазове повторення однакових або акустично подібних звуків або кластерів звуків [5, с. 50]. В прозових текстах алітерація слугує засобом звукової організації висловлення, підвищуючи його виразність [5, с. 51].

Асонанс у розумінні О. М. Мороховського – свідомий багаторазовий повтор однакових або акустично схожих голосних звуків в близькій послідовності з метою звукової та смислової організації висловлення [5, с. 52]. Асонанс часто використовується в поєднанні з алітерацією. В контексті фонетичних засобів стилістики О. М. Мороховським розглядається звукопис як відповідність фонетичного складу висловлення тій картині, що ним зображується. Інакше кажучи, звукопис представляє багаторазове свідоме вживання звуків та їх комбінацій, котрі до певної міри імітують природні звуки. Найчастіше цей прийом втілюється за допомогою алітерації [5, с. 52].

Звукопис знаходиться і в полі зору К. А. Долініна в контексті питання фонетичної вмотивованості слова. Фонетична вмотивованість набуває цікавого трактування у розумінні К. А. Долініна: дослідник вважає, що художнє мовлення (художній текст) не стільки використовує потенційну експресивність фонетично вмотивованих слів (стосовно яких все ж можна говорити про певний зв'язок між значенням та звучанням), скільки надає їм свою, вторинну вмотивованість. Звукопис, що часто зустрічається у художньому мовленні, через читацьку установку сприяє реалізації потенційної експресії слова [3, с. 112]. Будь-яке багаторазове повторення звуку або комбінації звуків незалежно від їх власної символічної значущості сприймається як знак або образ смислу того сегмента мовлення, в якому воно зустрічається, власне роблячи цей сегмент в цілому експресивним, інакше кажучи, фонетично вмотивованим [3, с. 112].

Хоча К. А. Долінін термінологічно не виокремлює фонетичні засоби стилістики, він, як впливає з вищенаведеного, все ж говорить про них з позицій семіотичного підходу.

Варто відзначити існування ще одного засобу інструментовки – консонансу, хоча не всі дослідники виділяють його як окремий засіб та часто розглядають в контексті алітерації. Консонансом називають використання подібних або ідентичних приголосних у будь-якій частині слова, в той час як про алітерацію говорять переважно в ініціальній позиції в слові. Інша точка зору на класифікацію цих понять пропонує виокремлювати в межах алітерації анафоричну алітерацію. У нашому дослідженні ми використовуємо термін «алітерація» з урахуванням різних позиційних варіантів, у тому числі й ініціального.

Підходячи до питання визначення функцій алітерації та асонансу в художньому тексті, дослідники демонструють схожі погляди. Узагальнивши їх, ми виділяємо наступні функції алітерації та асонансу:

- функція когерентності (логічності): зв'язування слів та ідей у ланцюгу висловлення;
- евфонічна функція: надання мелодійності та благозвучності висловленню;
- функція актуалізації: висунення елемента з потоку мовлення;
- емоційна функція: привернення уваги до елемента на тлі решти висловлення;
- експресивна функція: наділення певного елемента висловлення більшою виразністю (образністю);
- емотивна функція: алітерований фрагмент висловлення може передавати емоції автора або персонажу.

Безперечно, деякі з функцій перегукуються між собою, проте саме така децю розширена функціональна структура дозволяє висвітлити весь спектр функціональної маніфестації алітерації та асонансу у сучасному художньому англійському тексті.

Розглянемо приклад: *Everything was brightness, or dark. The walls, the blazing colours of the flowers in the garden, the nuns' habits were bright, but their veils, the Crucifix hanging from their waists, the shadow of the trees, were black. That was how it was, light and dark, sun and shadow, Heaven and Hell...* [6, с. 38].

Увесь фрагмент демонструє протиставлення емоційно протилежних понять, наростання емоційного напруження за допомогою градації. Кульмінацією фрагменту є, все ж, фраза *Heaven and Hell*, максимальне емоційне навантаження якої досягається завдяки алітерації, що підсилена капіталізацією. Проте алітерація у даному прикладі постає не лише як засіб акумулювання в алітерованих словах максимального емоційного заряду усього фрагменту, але й як спосіб продемонструвати узагальнену взаємозумовленість існування протиставлених у фрагменті сутностей: яскравих та тьмяних кольорів, світла та темряви, сонця та тіні, Раю та Пекла. Алітерована фраза *Heaven and Hell* логічно зв'язує попередні протиставлення фрагменту та надає їм завершеності.

Ось інший приклад: *We rode on again, silent in the slanting afternoon sun, the wall of trees on one side, a drop on the other. Now the sea was a serene blue, deep and dark* [6, с. 50]. Алітерована фраза *deep and dark*, безумовно, демонструє значний образний потенціал, роблячи образ моря завершеним. Важливим елементом образності є і постопозиція (відокремлення) означень *deep and dark* відносно іменника. Алітерація та відокремлення дають змогу децю розширеного сприйняття образу моря: *deep and dark* описує не просто море в загальному, але перш за все його колір, надаючи образу моря глибини, об'ємності та ваги.

Висновки: Таким чином, алітерація та асонанс виявляються надзвичайно продуктивними у висуненні елементів прозового тексту, наданні їм емоційного та експресивного забарвлення, оскільки їх використання є свідомим стилістичним вибором автора. Образний потенціал алітерації та асонансу яскраво проявляється у прозовому тексті, зумовлюючи більшість з їх функцій.

Література:

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык / И. В. Арнольд. – М. : Флинта, Наука, 2002. – 384 с.
2. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка / И. Р. Гальперин И. Р. – М. : Высшая Школа, 1981. – 316 с.
3. Долинин К. А. Стилистика французского языка / К. А. Долинин. – М. : Просвещение, 1987. – 303 с.
4. Кухаренко В. А. Практикум з стилістики англійської мови / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2000. – 160 с.
5. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева и др. – К., 1984. – 248 с.
6. Rhys J. *Wide Sargasso Sea* / J. Rhys. – Penguin Books, 2000. – 156 p.